

A módszeres tanácskozások.

Tiszteletreméltó bátyák még romjaikban is áhitatra gerjesztik a szemlélet s a halás utókor tőle telhetőleg késlelteti pusztulásukat, bár sokszor útját állják a fejlődésnek.

Sok ilyen tiszteletreméltó bátyánk van szellemi téren is. Nézzük, csodáljuk, alátámasztjuk. Csupa kegyelethől a múlt iránt egyéni meggyőződésé érlelődik bennünk, hogy az ellenük intézett minden támadás csak túlzó reformerek koraszülött eszméiből fakadhat.

S különösen az iskolát féltjük az új szellemtől. Pedig az iskola is csak olyan emberi intézmény, melynek a saját korában kell gyökereznie. Itt nem segít a konzervatív ellenállás. Észrevétlenül rányomja a haladó kor a saját szellemének bélyegét.

Ezek az alap-akkordok rezzennek meg lelkemben, valahányszor a módszeres értekezletre gondolok.

Megmerevedett formaszzerűség, melyben nincs éltető tartalom, mert maga is élet nélkül szűkölködik. Sok lelkes kartársnak hallottam már véleményét erre vonatkozólag s úgy tapasztaltam, nincs az a rajongó barátja az iskolának, aki a módszeres tanácskozások jelen alakjában igaz örömet lelné, még ha a megtestesült modern Pædagogia ül is az elnöki széken.

Jól megjegyzendő, nem egy iskolára, nem határozott személyekre gondolok. Kicsinyes célozgatásokra nincs okom és sohasem lettem benne örömet. Itt eszmékről van szó. A haladásnak szeretnék szószólója lenni.

Ha valahol, akkor a módszeres tanácskozásokban kell érvényesülnie a haladás szellemének. Ez legyen a gyújtópont, ahol találkoznak a közös munkában fáradózó, a közös ideálokért lelkesülő kartársak nézetei. Örömmel jöjjenek oda, lelkesítve távozzanak el onnan. Új katharizisnak legyen ez forrása.

Semmiesetre sem szabad lelketlen robottá fejlődnie. A közvetlenségnek, a szóbeliségnek kell győznie itt is. Fejlődése is mutatja, hogy haladásnak ez az útja.

Régen, 1888 előtt, ezeken a tanácskozásokon megállapítottak előre az egyes tantárgyakban elvégzendő anyagot. Az 1888. évi 21/199. számú rendelet értelmében már állandó tanmenetek készültek s eunélfogva a módszeres tanácskozások feladata már csak erre szorítkozott: «Az illető évharmadban tárgyalandó olvasmányok és készítendő dolgozatok kitűzése, a tanításban netalán előforduló hátramaradások bejelentése és megokolása s gondoskodás az akadályok elhárításáról.» *

* L. Pirchala, A magyarországi középiskolák rendje II. 104.

A 90-ben kiadott s most is érvényes Rendtartás 34. §-a szerint a tanmenetben esetleg végzendő módosítások végett úgynevezett módszeres tanácskozást tart a tanári testület. (Az 1903. évi 43/542. sz. rendelet értelmében most már csak kétszer: szeptember és február hó első hetében). E tanácskozások feladata — úgymond a Rendtartás — megállapítani az iskolai és házi feladatok számát és idejét, továbbá kijelölni az olvasmányokat és könyv nélkül megtanulandó irodalmi darabokat. Ott olvassuk azonkívül, hogy az igazgatónak a tanítás szükséges egyöntetűségét és kellő összefüggését kell érvényesítenie ezeken a tanácskozásokon. Ezek azok a rendelkezések, amelyek előírják a módszeres tanácskozások mai kereteit. Ezeket a kereteket igyekszünk kitölteni.

És mi módon történik ez több-kevesebb változatossággal ország-szerte?

Évről-évre nagy íveket írtunk tele háromszor. Most már csak kétszer. Beírjuk ősi szokás szerint, hány órás tárgy az, hány óra esik egy-egy időszakra, ki tanítja azt a tárgyat, milyen tankönyveket használnak a tanulók. Beírjuk továbbá, milyen prózai és költői olvasmányokat fogunk tárgyalni és körülbelül mennyi idő esik egy-egy didaktikai egységre. Megállapítjuk a szavalásra szánt idő tartamát és napját, megmondjuk, mikor tartunk grammatikai összefoglalásokat. Azt a kört is kijelöljük, amelyből a dolgozatok tételeit választjuk majd és kitűzzük a házi és iskolai dolgozatok napját. Ezt megbeszéljük a tanácskozásra szánt időben s ha lelkes igazgatója van az intézetnek, akkor sorra kerül az is, amit Pirchala Imre főigazgató fentebb említettem könyvében röviden így fejez ki: «Ezekben a tanácskozásokban van alkalma az igazgatónak, hogy megbeszélés tárgyává tegye hospitálásai alkalmával szerzett tapasztalatait; minden egyes tanárnak pedig arra, hogy rámutasson azokra a részletekre, amelyekben a tanítás koncentrációja érdekében támogatást vár társaitól.»

A szaktanár lemásolja a nagy ívekből a rávonatkozó részleteket, az osztályfőnök pedig letisztázza az egészet, átadja az igazgatónak, aki egy példányt elküld a főigazgatónak. Megjegyzendő, sok helyütt a matematikus is kiállítja ezt a váltót.

A történelem, földrajz, ábrázoló, szabadkézi rajz, filozófia és a természettudományok tanárait nem kötelezi a Rendtartás erre.

Ime, ez az a hagyományos szokás, melyet ilyen alakban kötelességszerűen teljesítettek a tanári testületek immár tizennyolc esztendő óta.

Az 1888-iki éveket megelőző s az 1877. évi 2752. sz. rendelettel életbeléptetett gyakorlat, mely szerint minden tanárnak részletesen fel kellett sorolnia az egy-egy időszakban elvégzendő tananyagot,

nagyon érthető. Sőt, tekintettel sok mindenféle körülményre, teljesen indokoltnak is mondható. Ámbár már a Ratio Educationis idejében is csak engedélyezett tankönyvet lehetett használni a gimnáziumban.

Az újabb keletű intézkedésekből azonban részemről némi bizalmatlanságot olvasok ki a nyelvek tanáraival szemben.

Az idéztem 1888. rendelet ugyanis állandó tanmenetet kíván minden intézetnél s ugyanezt parancsolja az 1903-iki gimnáziumi Utasításokat kísérő miniszteri rendelet.

Az ilyen tanmenet a legnagyobb körültekintéssel készül. Pontosan megállapítja a didaktikai egységeket s azt is, hogy körülbelül hány hét fog rájuk fordíttatni. Ki van jelölve minden egyes tárgynál az összefoglaló ismétlések ideje. S a tanári testületnek jogában áll a régi rendelet szerint minden év április havában, újabban a rendes módszeres tanácskozáson, megigazítani, «ha netalán az újabb tapasztalatok vagy új tankönyv behozatala módosítást igényelne.»

A régi és az új tanterv világosan megszabja, hány írásbeli dolgozatot kell készíttetnünk az egyes tárgyakból és milyen időközökben. Az Utasítások pedig világosan és szépen adnak útmutatást az olvasmányok tárgyalására és a dolgozati tételek kijelölésére.

Miért kell mégis újabb előírányt készítenünk? Nem fölösleges munka-e a feltétlenül kötelező tanmenetnek megismétlése. Mert abba az állandó tanmenetbe még a három legelső osztály olvasmányanyagát is fel lehet venni. De nemcsak lehet, hanem kell is, ha az állandóság jellegét akarjuk neki adni. A nyelvek összes tanárai közös megállapodásának nagyobb lesz a súlya s a közösen megállapított módszerben, mely az olvasmányanyagot didaktikai egységekre felosztva oda beállítja, szinte bizonyosra vehető, kevesebb lesz a tévedés, mintha egy ember készíti, aki talán 4—5 évi körforgás után csak egyszer tanít abban az osztályban. A bizonytalan kapkodásnak, az elszármított munkásnak ezzel az eljárással lehet legjobban elejét venni. Sőt a gyakori tankönyvváltoztatásnak is újabb akadályt gördítünk útjába.

Ha ez az állandó tanmenet mindnyájunkat kötelező zsinórmérték, akkor nem lesz mit előíranyoznunk, akkor csak javítanunk, tökéletesítenünk kell. Az újabb meg újabb megbeszélésnek pedig ideális tanmenet lesz az eredménye. Határozottan szerencsétlen bilincsrendszernek tartom azt is, ha két-három hónappal előbb kell megmondanom: hogy milyen körből fogom a dolgozat tételét venni. Aki leereszkedett már tanítványai érzelm- és gondolatvilágába, aki érezte már, hogy tanítás közben sokszor milyen ellenállhatatlan erővel ragadja meg figyelmét egy-egy sajátága a tárgyalt írónak, néha oly erővel, hogy szinte suggerálja az embert, kényszeríti a tanárt, hogy

ezt vagy azt a tételt válassza, aki tudja, milyen teher a szellem munkására minden bénító bilincs: az be fogja látni, mennyivel jobb volna az ilyesmit teljesen a tanárra bízni.

A tanítás is művészet. Ha úgy tetszik, a hatodik művészet. Egy-egy felvillanó eszme, ha kellő időben érvényesülhet, nagyobb energiával működik, mint az ihlet nélkül született kényszer-gondolat.

Nem volna-e jobb, ha ebben a tekintetben is szabad kezet adna nekünk a miniszteri intézkedés. A tanterv megmondja, hány dolgot kell készítenünk, az Utasítás megmondja módját; a kivitel legyen a mienk teljes szabadsággal.

Az igazgató és főigazgatói bírálatnak csak utólagosan van alapos értelme, mikor nem sejtelmes tervek, hanem eredmények alapján ítélnének.

A mostani eljárást egyoldalúnak tartom, amennyiben csak a nyelvésztanárokat kötelezi tananyag előirányzására s ebben — mint mondtam — némi bizalmatlanságot is látok; továbbá fölösleges és sok esetben elhamarkodott munkának bizonyul jelen alakjában s vajmi keveset lendít a sokszor hangoztatott s még csak csírájában lévő koncentráció érvényesítésén.

Sokkal ideálisabb feladatnak tekintem a nevelést és a tanítást, hogyszem beérném ezzel a sablonos s megszokott voltánál fogva unalmas, célszerűtlen munkával.

A kérdés helyes megoldására nézetem szerint a következő eljárás vezetne:

Legyen minden intézetnek az új Utasítások modern szellemében készült állandó tanmenete, mely magában foglalja az olvasókönyvek anyagának módszeres feldolgozását is. Hogy egy-két olvasmánnyal többet vagy kevesebbet végeztet-e a tanár a didaktikai egységekből, az nem határoz. Rosszul járna az a hadvezér, aki a másik hadakozó fél mozdulatait tekintetbe nem véve, vakon követne egy a legkisebb részletekig kidolgozott haditervet. Amint már sokszor pórnál is járt.

A felsőbb osztályok olvasmányait a tantervhez alkalmazott alternatívákkal kell beállítani a tanmenetbe. A kettő vagy esetleg három lehetőség közül egy-egy feltétlenül kötelező. Ha nagyobb művekről van szó, a viszonyok szerint áthidalásokkal segíthet magán a tanár.

A magánolvasmányok kanonját is odacsatolja a tanári testület a tanmenethez.

Ha időről-időre, részint szükségből, részint helyesebb belátásból javítanunk, változtatnunk kell a tanmeneten, az erre fordított órák minden tekintetben gyümölcsözők lesznek.

A tanterv követelte határidőn belül készítendő házi dolgozatok

napiját a tanár legalább egy héttel előbb közli a tanulókkal s hogy összeütközés, munkatorlódás ne keletkezzék, ajánlatos az osztályban vagy a tanári szobában kifüggesztett ívre is feljegyezni, amint ez a szokás pl. Németországban is dívik.

A módszeres tanácskozás pedig hadd fejlődjék lassan-lassan azzá, amivé már régen kellett volna kialakulnia. Legyen barátságos megbeszélése a közös, egyöntetű nevelésnek, gyümölcsöző tárgyalása a koncentració és methodikus tanítás számtalan, folyton szaporodó kérdéseinek. Itt fog érvényesülni a lelkes igazgatónak, a tapasztalt főigazgatónak irányító egyénisége és itt nyerhet táplálékot az iskoláért buzgólkodó tanár lelkesedésének tüze.

Ez lesz helyes előzménye annak, amit az igazgatók számára kiadott 1897-iki Utasítás oly szépen fejez ki:

«Ily gyakorlat mellett (főleg ha a megbeszélések felölelik az egyes szakok részletes módszerét is) idővel, a tanító-eljárásnak (s tegyük hozzá: a közös nevelésnek) a helyi viszonyokhoz alkalmazott becses tradíciója fog kifejlődni, mely lehetővé teendi, hogy az osztályonkint több tanár közt megoszló tanításban egyöntetűség és összefüggés létesüljön.»¹

A részleteket most mellőzöm. S nem bocsátkozom annak megvitatásába sem, vajjon elégséges-e évenként két ilyen módszeres tanácskozás. Poroszországban négy hetenkint van tanári értekezlet. «Wenigstens alle 4 Wochen (Preussen, Rheinprovinz, Schleswig-Holstein, Hannover, Hessen-Nassau), so dass auch hier alle 14 Tage eine Konferenz als nothwendig gedacht ist.»² Bajorországban minden semesterben legalább kétszer, Badenben «nach Bedarf.»

Szóval, ezen lehet vitatkozni. A részletkérdéseket irányító köreink bölcsesége mindenestre magasabb szempontból állapíthatja meg, mint a középiskolának egyszerű munkása, aki ezekben a sorokban — ezt határozottan merem állítani — igen sok tanár régi óhajának akart csak kifejezést adni. Talán nem fogom már megérni az eszme megvalósulását; a fejlődés törvénye azonban azt súgja nekem, hogy a haladó idő meghozza ezt is.

Teveli Mihály.

¹ Érdekes és lelkesítő példa erre a miskolci kir. kath. gimnázium idei értesítője. Polgár György igazgató ugyanis azt írja, hogy a tanári kar önkéntes elhatározásából egymás után 16 módszeres értekezleten tárgyalta és vitatta meg az új tantervet, állandó tanmenetet és utasítást.

² Dr. Hans Marsch: Das höhere Lehramt. Leipzig, 1905. 66. lap. Megjegyzendő, nemcsak módszeres értekezleteket ért itt dr. Marsch, hanem az összes konferenciák száma ez.